

#hazhozjonamuzeum

A SZÁZADFORDULÓ MŰVÉSZETE: SZIMBOLIZMUS, SZECCESSZIÓ

Az európai századforduló művészete
A szecesszió iparművészete

Szecesszió iparművészete 1: Bútorművészet

Szecesszió

Ideje: A szecessziót a „századforduló” stílusának tekintjük, vagyis virágkorát a 19. és a 20. század fordulójára tesszük. Pontos kezdeti és végső évszáma nincs, de nagyjából 1890 és az 1910-es évek közé tehető.

Helye: A szecesszió ún. **összművészeti** stílus. Ez egyrészt azt jelenti, hogy minden művészeti ágban megjelenik és ezek harmóniájára törekszik, másrészt azt is, hogy a világ nagy részén elterjedt: Európán kívül Észak- és Dél-Amerikában, Ázsiában, Afrikában és Ausztráliában is megtalálhatók az ebben a stílusban alkotott műtárgyak és épületek. Érdekes módon azonban ez a közös új stílus a különböző területeken különböző jellegzetes jegyeket is viselt, és más-más névvel is illették.

Háttere: A századfordulót szerte a világon a **gyökeres megújulás igénye** jellemezte. A fejlődő iparosodás, a polgárság gazdasági megerősödése és befolyásának megnövekedése új igényeket támasztott. Új nagyvárosok jöttek létre, új épülettípusokra (pl. lakóházak, bérpaloták, szállodák, éttermek, kávéházak, cukrászdák, közparkok, gyógyfürdők, bankok) volt szükség, ezekben pedig új berendezési tárgyra. Felébredt a kultúra és a környezet általános megújításának vágya. Ezt a vágyat és szükségletet beteljesítve jött létre az „új stílus”, amely a 19. századi akadémizmussal (az akadémiákon tanított régi stílusok másolása: neoklasszikus, neogótikus, neoreneszánsz, stb.) szemben a letűnt stílusok utánzásával való szakítást hirdette, a silány ipari tömegtermékeket elvetette. Ezek helyett az **egyediséget**, a **kézművességet** dicsőítette, és a **természetben**, illetve a **népművészetekben** kereste az ihletet.

A szecesszió bútorművészete

Az új kor új igényei először az építészetben és az új típusú épületek újszerű berendezése miatt a bútorművészetben jelentkeztek. Az alkotók ugyanis arra törekedtek, hogy épületeik külső megjelenése és belső kialakítása tökéletes harmóniában legyen egymással. Így az új terekbe számos új berendezési és használati tárgy (iparművészeti alkotás) került. A bútorművészet az új stílus egyik virágzó ága lett.

1. Brit bútorművészet

Mi jellemzi?

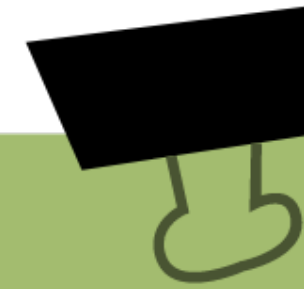
Azt szokták mondani, hogy a szecesszió bölcsője a brit szigeteken ringott. Mivel az ipari forradalom itt kezdődött és itt érte el leghamarabb a tetőpontját, a gyárak által előállított tárgyak silányabbá válása is itt jelentett először problémát.

E probléma megoldása vezette arra a brit művészeket, hogy létrehozzanak egy mozgalmat, amely az új eszmét hirdeti: kézművesség, egyediség, nemzeti és történeti hagyományok, a középkor dicsőítése, a gépesítés elvetése. Az angol és skót bútorok gyakran régiesek és nehézkesek (vaskos formák, nehéz tölgyfa alapanyag, vasveretek), de kidolgozottságuk és részleteik a kézi megmunkálást és az egyediséget is mutatják, díszük a természetből vett motívumok.

A mozgalom neve: **Arts & Crafts (Művészetek és Mesterségek), 1888.**

Az új stílus neve angolul: **Modern Style**

Kik az alkotói, mesterei?

- William Morris
- Charles Robert Ashbee
- Walter Crane
- Christopher Dresser
- Charles Rennie Mackintosh
- Herbert Davis Richter

A művészek többsége több művészeti ágban is kipróbálta magát, viszont aki kifejezetten bútorokat tervezett:

H. D. Richter.

1.1 Melyek a legszebb példái az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében?

Tálalószekrény

Terv: Herbert Davis Richter

Kivitelezés: Bath Cabinet Makers Ltd.

Bath, 1899 körül

Tölgyfa alapon vasveretek, rátétek, faragott dísz

1.2 Melyek a legszebb példái az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében?

Írószekrény

Terv: Herbert Davis Richter
Kivitelezés: Bath Cabinet Makers
Bath, 1900 körül
Fenyőfa alapon vasveretek, faragás

Karosszék

Terv: Ernest Taylor
Kivitelezés: Wylie & Lochhead
Glasgow, 1900 körül
Jávorfafa, gyöngyház berakásokkal,
bársonyhuzattal

2. Osztrák bútorművészet

Mi jellemzi?

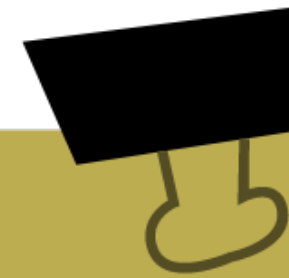
A szecesszió szó latin eredetű és kivonulást jelent. Eredetileg egy konkrét eseményre utalt: 1897 őszén 49 újító szellemű művész szó szerint kivonult a bécsi Művészeti Akadémiáról. Ők elvetették a régi ízlést, és egy valóban új, fiatalos stílust hoztak létre. Új kiállítóhelyet is alkottak maguknak, ezt az épületet nevezték **Secessionnak**, és a stílus az Osztrák-Magyar Monarchiában erről az épületről kapta a **szecesszió** elnevezést.

Az új stílusban alkotó művészek 1903-ban egy műhelyt is létrehoztak, ez volt a **Wiener Werkstätte** (Bécsi Műhelyek), amely magában foglalt külön kerámia-, üveg-, ötvös- és asztalos-műhelyt. A hajlított bútorokat előállító **Thonet gyár** tömegtermékeivel ekkorra vált már világszerte ismert és elismert bútorgyárrá. Mind az építészetben, mind a bútorművészetben szigorú elveket követ az osztrák szecesszió: arányosság, **geometrikusság**, egyszerű, pontos, mértani formák és alkotásmód, könnyed és nemes anyagok, funkcionalitás. A szigorú formákat viszont gyakran finom, légies vonalú, magas és karcsú nőalakokat mintázó díszítés lágyítja.

A mozgalom neve: **Secession**, 1897.

Az új stílus neve az osztrák területeken: **szecesszió**, a német területeken: **Jugendstil**

Kik az alkotói, mesterei?

- Josef Hoffmann
- Koloman Moser
- Otto Wagner

(a képzőművészek közül: Gustav Klimt, Egon Schiele)

2.1 Melyek a legszebb példái az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében?

A Wiener Werkstätte védjegye és emblémája

Terv: Koloman Moser

Bécs, 1903

Papírra nyomtatva

Szalonszekrény
Terv: Koloman Moser
Kivitelezés: Friedrich Otto Schmidt gyár
Bécs, 1901
Padukfa, faragással, fémekkel
és intarziával (faberakás) díszítve

2.2 Melyek a legszebb példái az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében?

Szivarszekrény
Terv: Koloman Moser
Kivitelezés: Portois & Fix gyár
Bécs, 1900
Pálmamahagóni, topolyagyökér
intarziával (faberakás) díszítve

Ülőgarnitúra (része)
Terv: Josef Hoffmann
Kivitelezés: Thonet
Bécs, 1905–1906 után
Gőzzel hajlított bükkfa,
bársonykárpitozás

Karosszék
Terv: Otto Wagner
Kivitelezés: Thonet
Bécs, 1902
Gőzzel hajlított bükkfa

3. Francia bútorművészet

Mi jellemzi?

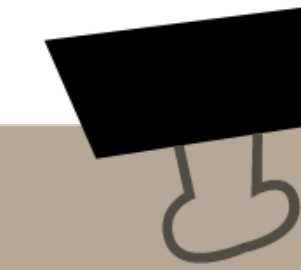
A francia szecesszió (hasonlóan a belgához és a spanyolhoz) igen érdekes és különleges: ez használja leginkább a **természeti formákat**, az épületeken és műtárgyakon növények és állatok jelennek meg, ábrázolásuk gyakran nagyon pontos és élethű. Szinte kizárólag **hullámzó**, görbe vonalakat használ, hiszen a természetben sincs egyenes. A francia szecesszió tehát a stílus leginkább **naturalisztikus** (természethű) és **floreális** (virágos) ága.

A bútorok itt is tökéletes összhangban állnak az őket befogadó épületekkel és belső terekkel, gyakran lendületesek, karcsúak, kecsesek, hajlékonyak, mindig drága, nemes fákból készülnek, telis-tele növényi díszítményekkel, akár faragásként, akár rátétként, akár faberakásos díszként. Az egyik legnagyobb francia iparművész, Émile Gallé szerint a bútorok az élet és a világ szépségéről kell hogy valljanak. A francia szecesszió bútorai pontosan ezt teszik.

Az új stílus neve franciául: **Art Nouveau**

(Samuel Bing, az új stílus iránt rajongó kereskedő párizsi kiállítótermének és áruházának neve miatt, amelyet 1896-ban nyitott)

Kik az alkotói, mesterei?

- Émile Gallé,
- Louis Majorelle
- Charles Plumet

(a képzőművészetben a cseh származású Alphonse Mucha, Henri de Toulouse-Lautrec)

3.1 Melyek a legszebb példái az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében?

Asztal gesztenyelevelekkel
Terv és kivitel: Émile Gallé
Nancy, 1900
Diófa, citromfa, rózsafa, zebrano, szilgyökér,
faragással és berakással díszítve

Asztal levehető tálcával
Terv és kivitel: Louis Majorelle
Nancy, 1899 körül
Mahagóni

3.2 Melyek a legszebb példái az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében?

Szék
Terv és kivitel: Louis Majorelle
Nancy, 1899 körül
Bükkfa, diófa, bársony

Szék
Terv és kivitel: Louis Majorelle
Nancy, 1899 körül
Bükkfa, diófa, bársony

3.3 Melyek a legszebb példái az
Iparművészeti Múzeum gyűjteményében?

Öltözőasztal
Terv és kivitel: Charles Plumet
Párizs, 1896
Padukfa

4. Magyar bútorművészet

Mi jellemzi?

A századforduló magyar bútorművészetének egyik ága a szecesszió különböző európai formáiból és elveiből táplálkozik. Horti Pál, Faragó Ödön és Vágó József legtöbbször például a szigorúbb, geometrikus osztrák stílust követi, míg Thék Endre (a kor leghíresebb bútorgyárosa) gyönyörű ebédlőberendezése a francia szecesszió stílusában készült. A leghíresebb és talán legérdekesebb magyar szecessziós belső tér, a Rippl-Rónai József által gróf Andrássy Tivadar budai palotájába tervezett ebédlőberendezés is **nyugat-európai hatást** mutat, bár ez kétségkívül egyedi műalkotás volt – éppen ezért olyan nagy tragédia, hogy ez a bútoregyüttes nem élte túl a történelem viharait.

A magyar művészek másik nagy csoportja azonban nem másol, **hanem saját magyar formanyelvet** igyekszik teremteni. Lechner Ödön (a „nagy öreg”, a „magyaros szecesszió” megteremtője, aki az épületei belső berendezését is tervezte); majd később Körösfői-Kriesch Aladár, Nagy Sándor, Toroczkai Wigand Ede, Kós Károly, Kozma Lajos (a fiatal nemzedék, az ún. gödöllői iskola művészei) a magyar népművészetben, a régi kézműves hagyományokban, a letűnt korokban és a tradíciókat leginkább megőrző Erdélyben találta meg alkotásainak ihlető forrását. Ők komplex és funkcionális belső tereket terveztek, a tervek alapján megvalósuló bútorokat pedig gyakran a saját kezükkel készítették, a népi iparművészekről tanult technikákkal és formanyelvvel. Alkotásaik a bútorművészetben is egy sajátosan „magyar utat” mutatnak.

Kik az alkotói, mesterei?

- Lechner Ödön
- Thék Endre
- Horti Pál
- Vágó József
- Faragó Ödön
- Körösfői-Kriesch Aladár
- Kriesch Laura
- Undi Mariska
- Nagy Sándor
- Nagy Lázár
- Toroczkai Wigand Ede
- Kós Károly
- Kozma Lajos
- Maróti Rintel Géza

4.1 Melyek a legszebb példái az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében?

**Hirdetőtábla az Iparművészeti Múzeum
eredeti berendezéséből**

Terv: Lechner Ödön

Kivitel: Thék Endre Bútorgyára

Budapest, 1897

Hársfa, rózsafa, aranyozás

**Tükör a Ráth-villa
eredeti berendezéséből**

Terv: Horti Pál

Budapest, 1902

Diófa üveggyöngy
mozaikkal díszítve

4.2 Melyek a legszebb példái az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében?

Paraván

Terv: Vágó József (?)

Budapest, 1905 körül

Mahagóni, üvegberakással,
faberakással, fém- és gyöngyház díszítéssel

Szalonszekrények

Terv: Faragó Ödön

Budapest, 1904

Kőrisfa, üveg, fa- és csontberakásokkal

4.3 Melyek a legszebb példái az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében?

Ebédülőberendezés
Alkotó: Thék Endre
Budapest, 1900
Fenyőfa, jávör, mahagóni, üveg,
faragás, intarzia, fémrátétek

4.4 Melyek a legszebb példái az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében?

„Mesélő” garnitúra

Alkotó: Toroczkaí Wigand Ede

Erdély, 1912

Tölgyfa

Paraván

Alkotó: Kós Károly

Magyarország, 1909

Kőrisfa, jávorfa, faragással díszítve

4.5 Melyek a legszebb példái az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében?

Andrássy-ebédlő (archív fotó)
Terv: Rippl-Rónai József
Kivitelezés: Thék Endre Bútorgyára
Budapest, 1898

A szecesszió bútorművészete

Fogalomtár

- **szecesszió:** a századforduló művészeti stílusa
- **iparművészet:** egyedi, különleges, művészi dísz tárgyakat és használati eszközöket alkotó művészeti ág
- **bútorművészet:** egyedi, művészi bútorokat, többnyire fa lakberendezési tárgyakat alkotó művészeti ág
- **intarzia:** fából készített tárgyban, főleg bútorokban más színű fából készített díszítés, berakás
- **inkrusztáció:** főként bútordíszítő eljárás, a nemesebb anyagok berakása kevésbé nemes alapokba
- **naturális:** természetű
- **stilizált:** a formákat leegyszerűsítő

Olvass tovább!

- ✓ Petz György (szerk.) (2001): *A művészet története. Romantika, realizmus és szecesszió.* Magyar Könyvklub, Budapest.
- ✓ Szilágyi András, Horányi Éva (szerk.) (1996): *Szecesszió. A 20. század hajnala. Az európai iparművészet korszakai.* Iparművészeti Múzeum, Budapest.
- ✓ Somogyi Zsolt (2009): *A magyar szecesszió bútorművészete.* Corvina, Budapest.
- ✓ Horváth Hilda, Balla Gabriella, Horányi Éva, Lovay Zsuzsanna, Pandur Ildikó, Radványi Diána, Semsey Réka (2018): *A mi szecesszióink.* Iparművészeti Múzeum, Budapest.